

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Tracy W. F. Sweet corn / W. F. Tracy // Specialty corns; A.R. Hallauer Ed.- Boca Raton, FL: CRC Press, 1994. – P. 147-187.
2. James M. G. Characterization of the maize gene sugary1, a determinant of starch composition in kernels / M. G. James, D. S. Robertson, A. M. Myers // Plant Cell. – 1995. – V. 7. – P. 417-429.
3. Genetic diversity and selection in the maize starch pathway / [S. R. Whitt, L. M. Wilson, M. I. Tenailon et al.] // Proc. Natl. Acad. Sci. USA. – 2002. – V. 99. – P. 12959-12962.
4. Giroux M. J. ADP-glucose pyrophosphorylase in shrunken 2 and brittle 2 mutants of maize / M. J. Giroux, L. C. Hannah // Mol. Gen. Genet. – 1994. – V. 243. – P. 400-408.
5. Nelson O. E. Starch synthesis in maize endosperm / O. E. Nelson, D. Pan // Ann. Rev. Plant Physiol. Plant Mol. Biol. – 1995. – V. 46. – P. 475-496.
6. Tracy W. F. History, breeding, and genetics of super-sweet corn / W. F. Tracy // Plant Breeding Reviews. – 1997. – V. 14. – P. 189-236.
7. Вуглеводний склад зернівок ендоспермальних мутантів кукурудзи в процесі їх дозрівання / [Д.С. Тимчук, В.В. Поздняков, С.М. Тимчук, С.Г. Понуренко] // Фізіологія рослин: проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. праць; гол. ред. В.В. Моргун. - Київ: Логос, 2009. - Т.2. - С. 411-418.
8. Has V. Genetic inheritance of some important characters of sweet corn/ V. Has, I. Has // Not. Bot. Agrobot. Cluj.- 2009.- V.37.- P. 244-248.
9. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта / Б. А. Доспехов. – М. : Агропромиздат, 1985. – 351 с.
10. Методичні рекомендації польового та лабораторного вивчення генетичних ресурсів кукурудзи / [підгот. І. А. Гур'єва, В. К. Рябчун, П. П. Литун та ін.]. – Харків, 2003. – 43 с.
11. Лакін Г. Ф. Биометрия / Г. Ф. Лакін. – М. : Высшая школа, 1973. – 343 с.
12. Литун П.П. Генетика количественных признаков. Генетические скрещивания и генетический анализ / П.П.Литун, Н.В.Проскурнин. - Киев: УМК ВО, 1992. - 96 с.

УДК 338.436: 633.18**УКРАЇНСЬКЕ РИСІВНИЦТВО ТА ЙОГО МІСЦЕ
В СТРУКТУРІ СВІТОВОГО РИНКУ РИСУ**

МОРОЗОВ Р.В. – к.е.н., докторант, ННЦ "Інститут аграрної економіки" НААН України

Постановка проблеми. Зростання народонаселення, насамперед у Китаї, Індії, до 2030 р. повинно підвищити попит на зерно майже втричі. За найближчі десятиліття населення Землі зросте на 3 млрд. чоловік в основному за рахунок країн, що розвиваються [3, с. 77].

Україна є однією з найбільших за територією країн Європи. Її площа досягає 604 тис. км², переважна більшість території (72 %) – сільськогосподарські угіддя;

32,5 млн. га займають орні землі, а шоста частина території вкрита лісом. Таким чином, Україна має потужний земельно-ресурсний потенціал, спроможний повністю забезпечити потреби економіки та населення у сільськогосподарській продукції [6, с. 306].

Відомо, що продовольчий потенціал країни оцінюється рівнем забезпеченості її зерном, і перш за все, пшеницею, житом, рисом [4, с. 304]. Рис належить до найдавніших, найпоширеніших високоврожайних культур світового землеробства. На нашу думку, країни, які потенційно здатні виробляти великі об'єми зерна рису, можуть одержувати не тільки стабільні прибутки, але і серйозні геополітичні переваги.

Стан вивчення проблеми. Дослідженню актуальних питань стану та перспектив розвитку світового зернового ринку присвятили свої праці В.Т. Александров, М.В. Гладій, Є.М. Лавров та ін. Питання формування світового ринку зерна змістовно представлені в працях М.Г. Лобаса. Особливості експортного потенціалу зерна і його використання започатковані у працях В.І. Бойка.

У науковій праці М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова та ін. "Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)" детально проаналізовано сучасний стан сільськогосподарського виробництва та його галузей.

Практичні ж проблеми питань щодо удосконалення організаційно-економічних відносин суб'єктів ринку рису в Україні знайшли відображення в працях науковців Інституту рису НААН України.

Водночас, незважаючи на вагомість даної проблематики й посилену увагу до неї багатьох провідних дослідників, окремі її аспекти все ще залишаються недостатньо вивченими. Тому виникає потреба в дослідженні потенційних можливостей України щодо виробництва високоякісного зерна рису для внутрішніх потреб з урахуванням нарощення експортного потенціалу країни. Усе це обумовило вибір теми дослідження і її актуальність.

Завдання і методика досліджень. Головним завданням дослідження є аналіз стану розвитку галузі рисівництва України з позиції задоволення попиту внутрішнього ринку з урахуванням зовнішньоекономічних відносин щодо експорту-імпорту рису.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, системний підхід до вивчення економічних проблем, фундаментальні положення економічної теорії, теорії управління, наукові розробки провідних вітчизняних учених. У ході дослідження використано такі основні методи: абстрактно-логічний; економіко-статистичні, зокрема – динамічних рядів, порівняння, економічного групування; розрахунково-конструктивний.

Результати досліджень. В окремо взятих країнах структура виробництва зерна відрізняється від середньосвітового рівня і питома вага різних зернових культур різко коливається. Рису належить вагома частка у структурі світового сільськогосподарства. Вирощування культури пов'язане з агроекологічними умовами, які найбільше піддаються регулюванню біологічними факторами. У зв'язку із чим, рис серед усіх злаків має в Україні найбільші перспективи збільшення своєї продуктивності.

У світі чітко визначилися традиційні зони вирощування основних зернових культур. У числі найбільших виробників світового зерна рису – країни Азії (Китай, Індія, Індонезія, Бангладеш, В'єтнам, Таїланд), Південної і Північної Америки

(Бразилія, Сполучені Штати Америки), Африки (Єгипет), Європи (Італія, Російська Федерація, Іспанія).

У багатьох азіатських країнах (зони тропіків і субтропіків) за рахунок рису кожний житель одержує половину загальної кількості калорій на день. Споживання рису з розрахунку на душу населення в країнах помірного клімату становить 2 - 6 кг на рік, тропічного Латинської Америки – 50 - 80 кг, Африки – 40 - 70 кг, Азії – 80 - 150 кг [5, с. 7].

Підвищений попит на рис на світовому ринку сприяє нарощуванню його виробництва. Світове виробництво рису за останнє десятиріччя значно збільшилося та має сталу тенденцію до зростання. Загальний річний обсяг виробництва зерна рису у світі за період 2001-2009 рр. в середньому становив 628560,7 тис. т, у тому числі у 2001 р. – 598315,6 тис. т, 2002 р. – 569451,3 тис. т, 2003 р. – 584630,1 тис. т, 2004 р. – 607794,7 тис. т, 2005 р. – 634389,9 тис. т, 2006 р. – 641094,6 тис. т, 2007 р. – 656807,4 тис. т, 2008 р. – 685874,7 тис. т, 2009 р. – 678688,3 тис. т (табл. 1).

Нині площа посіву рису на земній кулі перевищує 160 млн. га. З 2001 р. по 2009 рр. посіви рису у світі збільшилися з 152043,1 тис. га до 161420,7 тис. га (табл. 2). Приріст виробництва рису в основному досягається за рахунок збільшення посівних площ та підвищення врожайності в країнах Азії (Індія, Китай, Пакистан, Японія), Африки (Єгипет), Північної Америки (Сполучені Штати Америки), Південної Америки (Бразилія, Перу), Європи (Іспанія, Італія).

Сучасне світове сільське господарство характеризується розпочатими реформами з удосконалення виробництва продукції рослинництва. Упровадження нових гібридних сортів та сучасних технологій дозволило значно підвищити врожайність та виробництво основних сільськогосподарських культур [3, с. 84]. Про це свідчить динаміка економічного зростання виробництва зерна рису. З часом передбачається вихід на світові ринки рису нових країн (наприклад, В'єтнаму, який з 1989 р. перетворився з чистого імпортера рису в найголовнішого його експортера - після Таїланду). Підтвердженням тому є швидкий і значний ріст світової торгівлі рисом країн Південної Америки (наприклад, Бразилії, Аргентини).

Таблиця 1 - Валовий збір рису в країнах світу, тис. т *

Роки	Валовий збір, тис. т			Україна до Світу, %	Україна до ЄС-27, %
	Україна	Увесь Світ	Країни ЄС- 27		
2001	68,9	598315,6	2575,9	0,01	2,7
2002	75,4	569451,3	2635,5	0,01	2,9
2003	84,0	584630,1	2710,0	0,01	3,1
2004	80,4	607794,7	2902,0	0,01	2,8
2005	93,0	634389,9	2672,0	0,01	3,5
2006	99,5	641094,6	2610,9	0,02	3,8
2007	108,0	656807,4	2770,8	0,02	3,9
2008	100,7	685874,7	2611,4	0,01	3,9
2009	142,9	678688,3	3029,1	0,02	4,7
Середнє	94,8	628560,7	2724,2	0,015	3,5

*За даними Державного комітету статистики України, FAOSTAT, [1, с. 881-883].

Таблиця 2 - Зібрана площа рису в країнах світу, тис. га *

Роки	Зібрана площа, тис. га			Україна до Світу, %	Україна до ЄС-27, %
	Україна	Увесь Світ	Країни ЄС- 27		
2001	18,8	152043,1	405,9	0,01	4,6
2002	18,9	147953,2	405,1	0,01	4,7
2003	22,4	148531,7	412,5	0,02	5,4
2004	21,4	150548,7	431,5	0,01	4,9
2005	21,4	155026,2	416,6	0,01	5,1
2006	21,6	155744,2	410,9	0,01	5,3
2007	21,1	155952,5	421,1	0,01	5,0
2008	19,8	159251,0	414,3	0,01	4,8
2009	24,5	161420,7	463,3	0,02	5,3
Середнє	21,1	154052,4	420,1	0,01	5,0

*За даними Державного комітету статистики України, FAOSTAT, [1, с. 881-883].

Питома вага України у світовому виробництві зерна рису є незначною і в середньому за період 2001-2009 рр. становила близько 0,015 %. Нині в Україні спостерігається поступове розширення посівних площ під сільськогосподарською культурою рис (з 2001 р. по 2009 р. посіви рису в Україні збільшилися з 18,8 тис. га до 24,5 тис. га), суттєве зростання обсягів виробництва за рахунок збільшення урожайності рису (табл. 1, 2, 3).

Таблиця 3 - Урожайність рису в країнах світу, ц/га *

Роки	Урожайність, ц/га			Україна до Світу, %	Україна до ЄС-27, %
	Україна	Увесь Світ	Країни ЄС- 27		
2001	36,6	39,4	63,5	92,9	57,6
2002	39,9	38,5	65,1	103,7	61,3
2003	37,5	39,4	65,7	95,3	57,1
2004	37,6	40,4	67,3	93,1	55,9
2005	43,4	40,9	64,1	106,1	67,7
2006	46,1	41,2	63,5	111,9	72,5
2007	51,2	42,1	65,8	121,6	77,8
2008	50,9	43,1	63,0	118,1	80,7
2009	58,3	42,0	65,4	138,7	89,2
Середнє	44,6	40,8	64,8	109,3	68,8

*За даними Державного комітету статистики України, FAOSTAT, [1, с. 881-883].

При територіальній обмеженості сільськогосподарських земель кожний гектар угідь за відповідної технології виробництва повинен давати максимальну кількість продукції. Раніше збільшення виробництва зерна та іншої продукції землеробства відбувалося за рахунок розширення посівних площ. Нині досягати цього необхідно, в основному, внаслідок раціонального розміщення зернових культур і підвищення їх врожайності [4, с. 122].

У 2001-2009 рр. в середньому в загальній площі ріллі посівні площі рису мали таку питому вагу по країнах: в Україні – 0,07 %, в країнах ЄС-27– 0,38 %, в усіх країнах світу – 11,13 % (табл. 4). Як показав аналіз, відношення зібраної площі рису до ріллі в Україні має незначну питому вагу. Варто наголосити й на

тому, що нині в Україні не повною мірою забезпечується ефективне використання природно-ресурсного потенціалу для нарощування виробництва зерна рису.

Погодимося з думкою вітчизняних вчених економістів-аграрників, що природно-ресурсний потенціал відіграє ключову роль у системі виробничих відносин і соціально-економічному розвитку будь-якого суспільства. Особливо це стало відчутним у зв'язку з антропогенним навантаженням на природу, що відбувається із зростаючою інтенсивністю [2, с. 34].

Таблиця 4 - Відношення зібраної площі рису до ріллі в країнах світу, %*

Роки	Відношення зібраної площі рису до ріллі, %			Україна до світу, %	Україна до ЄС-27, %
	Україна	Увесь світ	Країни ЄС- 27		
2001	0,06	11,00	0,36	0,53	16,0
2002	0,06	10,71	0,36	0,54	16,0
2003	0,07	10,73	0,38	0,64	18,3
2004	0,07	10,79	0,39	0,61	16,8
2005	0,07	11,14	0,38	0,59	17,3
2006	0,07	11,21	0,38	0,59	17,7
2007	0,06	11,32	0,39	0,54	15,8
2008	0,06	11,54	0,38	0,53	15,9
2009	0,08	11,69	0,43	0,65	17,6
Середнє	0,07	11,13	0,38	0,63	18,4

*За даними FAOSTAT, [1, с. 884].

Сучасні тенденції виробництва і споживання рису на душу населення мають стабільний характер. У 2001-2007 рр. в середньому на продовольчі цілі рису споживалося з розрахунку на душу населення: в Україні – 4,6 кг на рік, в усіх країнах світу – 79,5 кг на рік (табл. 5). Питома вага України у світовому споживанні рису досить несуттєва (5,8 %). У 2001-2009 рр. світове виробництво рису з розрахунку на одну особу у середньому становило 96,5 кг на рік, зокрема: в Україні – 2,0 кг на рік; в країнах ЄС- 27 – 5,6 кг на рік (табл. 5).

Таблиця 5 - Світове виробництво і споживання рису на одну особу, кг на рік*

Роки	Споживання рису			Виробництво рису				
	Україна	Увесь світ	Україна до світу, %	Україна	Увесь Світ	Країни ЄС- 27	Україна до світу, %	Україна до ЄС-27, %
2001	3,64	79,84	4,6	1,4	96,6	5,3	1,5	26,7
2002	3,90	79,44	4,9	1,6	90,8	5,4	1,7	28,9
2003	4,48	78,98	5,7	1,8	92,0	5,6	1,9	31,6
2004	4,77	79,56	6,0	1,7	94,5	5,9	1,8	28,6
2005	5,74	79,78	7,2	2,0	97,4	5,5	2,0	36,3
2006	5,47	79,54	6,9	2,1	97,3	5,3	2,2	40,2
2007	4,38	79,40	5,5	2,3	98,5	5,6	2,4	41,6
2008	-	-	-	2,2	101,6	5,3	2,2	41,5
2009	-	-	-	3,1	99,4	6,1	3,1	51,2
Середнє	4,6	79,5	5,8	2,0	96,5	5,6	2,1	35,7

*За даними FAOSTAT, [1, с. 885].

За даними досліджень, ринок зерна рису в Україні характеризувався значним перевищенням попиту над пропозицією. У перспективі при наближенні норм харчування до міжнародних стандартів обсяги споживання рисової крупи в Україні мають значно збільшитися.

За розрахунками FAO (Food and Agriculture Organization – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН), мінімальна питома вага зернових запасів, яка необхідна для гарантування продовольчої безпеки, становить 17%. Починаючи з 80-х років минулого століття, обсяги світових запасів зернових ніколи не спускалися нижче цього мінімального рівня [3, с. 78].

Водночас ми свідомі того, що в останні роки конкуренція на зерновому ринку значно посилилась. Збільшилась кількість країн, що виділяють субсидії на виробництво та експорт сільськогосподарської продукції. Використання сучасних технологій дало можливість багатьом із них суттєво знизити залежність від імпорту.

Світова торгівля зерном охоплює таку продукцію, як пшениця, рис (неочищений), жито, кукурудза, просо, сорго, ячмінь і овес [4, с. 305]. У структурі міжнародної торгівлі зерновими культурами перше місце належить пшениці, друге – кукурудзі, третє – ячменю, четверте – рису.

Найбільшу кількість зерна рису експортують країни Азії (Таїланд, В'єтнам, Пакистан, Індія, Китай, Об'єднані Арабські Емірати), Північної і Південної Америки (Сполучені Штати Америки, Уругвай, Бразилія, Аргентина, Гаяна, Парагвай), Європи (Італія, Бельгія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Греція, Франція), Африки (Єгипет).

Серед найбільших імпортерів зерна рису можна виділити країни Азії (Філіппіни, Об'єднані Арабські Емірати, Іран, Малайзія, Королівство Саудівська Аравія, Бангладеш, Ірак, Японія), Північної і Південної Америки (Куба, Сполучені Штати Америки, Мексика, Бразилія, Канада), Європи (Велика Британія, Франція, Бельгія), Африки (Сенегал, Республіка Кот-д'Івуар, Південноафриканська республіка, Гана).

В Україні не спостерігається залежності між обсягами валового збору зерна рису та його експортом. Наприклад, у 2008 р. валовий збір зерна рису майже не зменшився, проте обсяг експорту зменшився до 3435,4 т, а обсяг імпорту – майже на 40% (табл. 6).

Експортно-імпортні операції України характеризуються наявністю суттєвої різниці між обсягами експорту й імпорту зерна рису. Наприклад, у 2010 р. Україна експортувала зерна рису 3902,3 т, а імпортувала – 63517,63 т, тобто на 1 т експортованого зерна припадає 16,28 т імпорту (табл. 6).

Традиційно найбільшу кількість зерна рису експортують в Україну країни Азії і Африки (табл. 7).

Аналізуючи ситуацію з імпорту, що склалася на ринку рису в Україні впродовж останніх років, можна зробити висновки щодо тенденцій імпорту рису в Україну:

- відбувається переорієнтація трейдерів з країн Африки (Єгипет) на азійський ринок рису (Пакистан, В'єтнам, Таїланд, Китай);
- значно зменшився імпорт з країн Європи (Іспанія, Італія), Північної і Південної Америки (США, Уругвай) та країн СНД (Російська Федерація, Казахстан);
- ціни на імпортний рис мають стабільну тенденцію до підвищення (з 1996 р. по 2010 р. ціни на імпортний рис збільшилися з 296,46 дол./т до 522,58 дол./т).

З огляду на це можна стверджувати, що нині українське рисівництво не спроможне повністю задовольнити попит внутрішнього ринку. Водночас слід урахувати й інші аспекти цього питання, а саме, Україна володіє значним, але поки не реалізованим потенціалом виробництва зерна рису. Експортні можливості українського рисівництва можуть перевищувати 6,5 тис. т зерна на рік (табл. 6). Окреслена перспектива є реальною. Важливим є й те, що Україна з 1996 р. є нето-експортером рису.

Слід урахувати також і те, що до 1990 р. обсяги експорту-імпорту українського зерна повністю регулювалися Урядом колишнього СРСР. Господарства і республіка не отримували від цього ніякого зиску, хоч на експорт відправлялося переважно зерно найвищого гатунку [3, с. 85].

Таблиця 6 - Основні показники експортно-імпортних операцій України у 1996-2010 рр.*

Роки	Показники експортно-імпортних операцій					
	Імпорт рису			Експорт рису		
	Кількість, т	Вартість, тис. дол.	Ціна, дол./т	Кількість, т	Вартість, тис. дол.	Ціна, дол./т
1996	57196,8	16956,4	296,46	756,9	446,09	589,34
1997	52679,0	13409,0	254,54	95,1	52,41	551,19
1998	64186,2	12153,0	189,34	228,9	100,67	439,88
1999	67318,2	15472,6	229,84	206,9	73,37	354,67
2000	64218,8	13787,7	214,70	187,0	24,43	130,66
2001	75899,3	15402,0	202,93	312,2	54,10	173,30
2002	78862,3	14321,5	181,60	91,2	17,59	192,92
2003	86369,3	19858,8	229,93	11,4	4,59	402,63
2004	102333,2	25890,3	253,00	206,3	67,68	328,07
2005	127384,3	28934,5	227,14	724,2	287,64	397,21
2006	111196,8	22770,5	204,78	2486,1	1070,91	430,76
2007	121261,7	24466,0	201,76	6665,8	3018,53	452,84
2008	73596,4	34069,8	462,93	3435,4	2865,51	834,12
2009	76735,9	34234,1	446,13	1862,5	1373,24	737,32
2010	63517,63	33193,0	522,58	3902,3	2277,607	583,66
Всього	1222756	324919,2	-	21172,2	11734,37	-

*За даними Державного комітету статистики України.

У 1991-1992 рр. лише незначна частина господарств -зерновиробників була безпосередніми учасниками експортно-імпортних операцій.

Експортно-імпортна торгівля зерном в Україні, як правило, здійснюється не виробником, а посередниками. У 90-х роках ХХ століття через скорочення обсягів виробництва зерна його експорт також суттєво зменшився. Меншим став і імпорт зерна в Україну, бо вона перестала бути постачальником тваринницької продукції в союзний фонд, для своїх сусідів – республік колишнього СРСР. До того ж відчутний дефіцит держбюджету не дозволяв збільшувати централізовані закупівлі зерна за кордоном [3, с. 85].

**Таблиця 7 - Показники імпорту рису в Україну у 2010 р.
(країни-імпортери рису)***

Країна-імпортер рису	Показники		
	Кількість, т	Вартість, тис. дол.	Ціна, дол./т
Країни Європи	131,5	212,3	1614,14
у тому числі:			
Іспанія	50,1	74,2	1480,16
Італія	81,4	138,1	1696,59
Країни Азії	56190,3	28773,7	512,08
у тому числі:			
В'єтнам	13168,3	6305,8	478,86
Індія	220,0	235,3	1069,17
Іран	22,0	9,9	450,00
Китай	4520,4	2622,1	580,06
М'янма	251,2	96,0	382,08
Пакистан	32297,1	15863,5	491,17
Тайвань	16,0	15,4	960,00
Таїланд	5653,1	3610,3	638,64
Туреччина	42,0	15,5	368,03
Країни Африки	3520,6	1869,4	530,98
у тому числі:			
Єгипет	3520,6	1869,4	530,98
Країни Північної і Південної Америки	1431,4	1301,2	909,06
у тому числі:			
Сполучені Штати Америки	1378,2	1202,7	872,68
Уругвай	53,2	98,5	1852,06
Країни СНД	2243,8	1036,4	461,90
у тому числі:			
Казахстан	64,0	20,7	323,00
Російська Федерація	2144,8	997,5	465,10
Таджикистан	35,0	18,2	519,76
Усього	63517,6	33193,0	-
Середнє	-	-	522,58

*За даними Державного комітету статистики України.

Поступове зростання валового виробництва зерна рису диктують доцільність розширення його експорту (сировиною та в переробленому вигляді), про що переконливо свідчать дані 2007 р. (табл. 6).

Ціни експортованого зерна рису вітчизняного виробництва перевищували середню ціну реалізації її на внутрішньому ринку і становили: у 2008 р. – 834,12 дол./т, у 2009 р. – 737,32 дол./т, у 2010 р. – 583,66 дол./т (табл. 6). Але безпосередній виробник зерна цією різницею цін скористатися не може, її отримують посередники. До того ж експорт зерна залишається малопривабливим, процес сертифікації товару надто складний, потребує оформлення кілька десятків документів різних найменувань.

Крім того, погодимося з точкою зору М.Г. Лобаса, який зазначає, що важливість для держави експорту зерна обумовлює необхідність зосередити кошти на закупках зерна в господарствах, встановити контроль держави (через її відповідні

органи) його експорту та визначити суб'єктів експортних операцій для того, щоб уся валютна виручка поверталась у розпорядження держави для відшкодування виділених на закупку продукції кредитних ресурсів [4, с. 307].

Висновки. За останнє десятиріччя спостерігається суттєве зростання експортних потоків зерна рису з України. Серед чинників, що впливають на зростання експортного потенціалу країни, необхідно виділити такі: збільшення виробництва зерна рису; конкурентоспроможність вітчизняної продукції; спроможність вітчизняної переробної промисловості використовувати зерно і трансформувати його в нові продукти; спроможність торгової інфраструктури транспортувати зерно від господарств за межі України.

З огляду на вищесказане можна стверджувати, що експортний потенціал зернових в Україні формується не тільки виходячи з виробничих можливостей товаровиробників, але і ґрунтується на механізмі державного регулювання і регламентації цього процесу, на ефективній політиці зовнішньоекономічної діяльності країни в цілому, що робиться в багатьох країнах постсоціалістичної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Економіка виробництва зерна (з основами організації і технології виробництва): монографія / [Бойко В.І., Лебідь Є.М., Рибка В.С. та ін.]; за ред. В.І. Бойка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 400 с.
3. Зерновий та хлібопродуктовий товарообіг в Україні: [енциклопедичний довідник] / В.Т. Александров, М.В. Гладій, Є.М. Лавров, І.М. Рішняк. – К.: АртЕк, 2000. – 544 с.
4. Лобас М.Г. Розвиток зернового господарства України / Лобас М.Г. – К.: Агроінком, 1997. – 447 с.
5. Районування зони рисосіяння України: монографія / [Дудченко В.В., Кропивко М.Ф., Морозов Р.В., Чекамова О.І.]. – Херсон: Стар, 2009. – 95 с.
6. Україна за роки незалежності, 1991-2003. – 5-е вид., переробл. та допов. – К.: Нора-Друк, 2003. – 560 с.

УДК 633.111.5

ГОСПОДАРЬКО-БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СПЕЛЬТИ ЯРОЇ У СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

*НІНІЄВА А.К. - аспірант, м.н.с., Інститут рослинництва
ім. В.Я. Юр'єва НААН України*

Постановка проблеми. Історії та господарсько-біологічній характеристиці культури спельти (*Triticum spelta* L.) присвячена ціла низка праць [1,2,3]. Зокрема, доведена цінність виробів із зерна цієї культури для органічного харчування, що